

ОСНОВНІ АСПЕКТИ ВПЛИВУ ЯКОСТІ МОЛОКА НА РОЗВИТОК ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПРИВАБЛИВОСТІ МОЛОКОПЕРЕРОБНИХ ПІДПРИЄМСТВ

KEY ASPECTS OF THE MILK QUALITY'S IMPACT ON THE DEVELOPMENT OF THE DAIRY ENTERPRISES' INVESTMENT ATTRACTIVENESS

У статті розглянуто поняття «інвестиційна привабливість» з погляду різних вчених та наведено основні чинники, які впливають на інвестиційну привабливість молокопереробних підприємств. Досліджено нормативно-правове забезпечення, яке регулює відносини між виробниками та споживачами молочної продукції. Проаналізовано вимоги до якості молока у різних країнах та наведено розрахунок економічних витрат від зниження якості реалізованої молочної сировини. Розглянуто шляхи покращення якості молока.

Ключові слова: інвестиційна привабливість, інвестиції, молокопереробні підприємства, якість молочних продуктів, молочна промисловість.

В статье рассмотрено понятие «инвестиционная привлекательность» с точки зрения различных ученых и приведены основные факторы, которые влияют на инвестиционную привлекательность молокоперерабатывающих предприятий. Исследовано нормативно-правовое обеспечение, регулирующее отношения

между производителями и потребителями молочной продукции. Проанализированы требования к качеству молока в разных странах и приведен расчет экономических затрат от снижения качества проданного молочного сырья. Рассмотрены пути улучшения качества молока.

Ключевые слова: инвестиционная привлекательность, инвестиции, молокоперерабатывающие предприятия, качество молочных продуктов, молочная промышленность.

In the article the concept "investment attractiveness" from the point of view of various scientists, and includes key factors that affect the investment attractiveness of the dairy enterprises. Researched legal provision governing relations between producers and consumers of dairy products. Analyzed requirements for milk quality in different countries and the calculation of economic costs from reducing the quality of sales of raw milk. Consider ways of improving the quality of milk.

Key words: investment attractiveness, investment, dairy plants, dairy, dairy industry.

УДК 637.1:330.322

Шклярчук Ю.Є.

аспірант

Вінницький національний аграрний університет

Постановка проблеми. Молочна промисловість належить до галузей національної економіки, ефективно функціонування яких є фактором забезпечення продовольчої безпеки та реалізації експортного потенціалу країни, зменшення імпорту молочних продуктів.

Підвищення ефективності діяльності молокопереробних підприємств та виробництва конкурентоспроможних молокопродуктів потребує впровадження нових інвестиційних проектів. Однак, інвестиційні ресурси обмежені, а потреба в них значна, тому ці підприємства постійно стикаються з проблемами їх залучення, вигідного розміщення та ефективного використання.

Інвестиції підприємств молочної промисловості є вирішальним фактором створення ними прибуткового, конкурентоспроможного, фінансовостійкого і стабільного виробництва високоякісних продуктів, формування додаткових робочих місць і соціальних ефектів, досягнення власниками вигід через дивіденди і приріст капіталу. Тому різноманітні аспекти формування ефективності інвестицій підприємств молокопереробної промисловості мають бути предметом постійного вивчення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Питання розвитку підприємств молочної промисловості та їх інвестування вивчали С.А. Гошкодер, М. М. Ільчук [8], Є. С. Кузьмін [1], М. В. Калінчик, М. В. Литовченко [3], М. М. Одинцов, М. К. Пархомиць [2], А. Петрина, Л. М. Уніят, Дж. С. Хибма та інші дослідники. Однак, незважаючи на значні

теоретико-методологічні напрацювання і результати проведених досліджень з приводу інвестиційної привабливості підприємства, деякі питання залишаються невирішеними, окремі дослідження науковців фрагментарні.

Постановка завдання. Метою даної статті є дослідження сучасного стану якості молочних продуктів та їх вплив на інвестиційну привабливість молокопереробних підприємств, порівняння діючих нормативів щодо якості молока в Україні та країнах ЄС, наведення шляхів покращення якості молока та молочних продуктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Поняття інвестиційної привабливості досліджують багато вчених, проте, до цього часу вони не дійшли єдиного визначення поняття «інвестиційна привабливість» і подають його з різних поглядів.

І. Бланк вважає, що інвестиційна привабливість являє собою аналіз інвестиційної привабливості підприємства на основі фінансових показників таких, як: фінансова стійкість, прибутковість, ліквідність активів та оборотність активів [11, с. 25]. Проте, таке визначення має певних недолік, а саме: недостовірність інформації при аналізі фінансових показників, їх розрахунку в часі.

У свою чергу Донцов С.С. розглядає поняття інвестиційної привабливості з точки зору надійності отримання прибутку при вкладенні грошей у цінні папери підприємства. Однак, даний підхід не враховує майбутніх перспектив розвитку суб'єкта господарювання. На думку Чорної Л. О.,

інвестиційну привабливість доцільно вивчати, як взаємозв'язок двох характеристик, з одного боку психологічного змісту інвестицій, а з іншого боку з психологічної форми (привабливості). Однак, таке визначення характеризується необхідністю обробки значного обсягу інформації для одержання бажаного результату [11, с. 59]. Тому, на нашу думку, необхідно застосувати таке визначення інвестиційної привабливості, яке пропонує

О. І. Крилова, що поєднує визначення даних науковців, а саме: інвестиційна привабливість підприємства – це економічна категорія, що характеризується ефективністю використання майна підприємства, його платоспроможністю, фінансовою стійкістю, спроможністю підприємства до саморозвитку на базі підвищення дохідності капіталу, техніко-економічного рівня виробництва, якості та конкурентоспроможності продукції [12].

Для підвищення інвестиційної привабливості молокопереробних підприємств основним завданням є покращення своїх позицій та здатності конкурувати на вітчизняному та зарубіжному ринку. Саме тому, нами пропонується наступна характеристика чинників, які впливають на інвестиційну привабливість підприємств молокопереробної промисловості (рис. 1).

Рис. 1. Чинники, що впливають на інвестиційну привабливість молокопереробних підприємств

Якість молочної продукції належить до ресурсних чинників, що впливають на інвестиційну привабливість молокопереробних підприємств та є однією із важливих умов функціонування даних підприємств на вітчизняному ринку. Саме тому наші дослідження у даній статті зосереджені на впливі якості молочної сировини і молочних товарів на інвестиційну привабливість молокопереробних підприємств.

Інвестиції, що використовуються у переробній промисловості, забезпечують підвищення техніко-технологічного рівня молокопереробних підприємств, покращення їх конкурентоспроможності, а

також стимулюють необхідний приріст виробничих потужностей для ефективної переробки молока [13, с. 135-136].

Інвестиційна привабливість молокопереробних підприємств тісно пов'язана з географічним розташуванням даних підприємств. Така ситуація пояснюється значними територіальними відмінностями, які зумовлені диференціацією природних, економічних та соціальних умов. Так підприємства молочної промисловості перебувають у більш вигідних інвестиційних умовах, ніж виробники молочної сировини, оскільки позбавлені безпосереднього впливу ризиків, яких зазнає сільське господарство: сезонність, проблеми з кредитуванням в аграрній сфері за адекватними відсотковими ставками та періодами, неефективне вирішення питання про оплату оренди земель тощо.

Поряд із цим, виникає організаційно-економічна особливість, зумовлена господарською структурою виробників сировини: близько 80% молока виробляється в господарствах населення, що, у разі постачання сировини дрібними товаровиробниками, перед підприємством постають проблеми формування достатньої за обсягами та належної якості партії сировини, її транспортування і зберігання до моменту поставки на молокопереробне підприємство. При цьому у разі відсутності у підприємства стабільних зв'язків з достатньо великим безпосереднім товаровиробником молока, здатним надати сировину належної якості в необхідних обсягах [1, с. 43].

Молочна сировина, яка надходить до підприємства проходить контроль якості відповідно до встановлених вимог, очищення та підготовку до подальшої переробки.

Виробництво кожного з видів продукції молочної промисловості має свої технологічні особливості, що впливають на формування ефективності інвестицій і включає специфічні хімічні, фізичні, біологічні процеси, які потребують також правильно організації та контролю виконання. Крім того, при розміщенні потужностей підприємств залежно від рецептури, асортименту продукції та структури собівартості доцільно орієнтуватися на наявну або потенційну сировинну базу (з виробництва молока, цукру, води тощо), джерела енергії та палива.

Готова продукція проходить перевірку на відповідність встановленим стандартам або технічним умовам, і саме необхідність відповідності продукції встановленим вимогам є ще однією особливістю, що впливає на обсяги та об'єкти інвестицій, а отже і на їх ефективність. Наразі близько 70% українського молока не відповідає вимогам європейських стандартів ні за складом, ні за показниками бактеріальної безпеки.

Причина незадовільної якості молочної продукції полягає в тому, що більшість підприємств так і не перейшли до високотехнологічного виробництва.

Таблиця 1

Вимоги до молока в різних країнах

КМАФА (тис. КУО на 1 см ³)	Кількість соматичних клітин (тис. на 1 см ³)	ЄС	Росія	Білорусія	Україна
<100	<200		вищий ґатунок		
<100	<300			«екстра»	
<100	<400	допускається до переробки			«екстра»
<300					
<400			вищий ґатунок	вищий ґатунок	
<500	<500			перший ґатунок	
<500	<600				перший ґатунок
<3000	<800				другий ґатунок
<500	<1000		перший ґатунок		
<4000	<1000		другий ґатунок		
Чим регулюється:		Регламент (ЄС) №853/2004 Європейського Парламенту та Ради зі встановлення спеціальних гігієнічних правил, що підлягають застосуванню до продовольчих товарів тваринного походження	Федеральний закон Російської Федерації від 12.06.2008 р. №88-ФЗ «Технічний регламент на молоко і молочну продукцію»	Державний стандарт Республіки Білорусь СТБ 1598-2006	ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги до закупівлі»

Наприклад, станом на 2014 рік в Україні функціонувало 266 молокопереробних заводів. Тільки третина підприємств випускали продукцію, що відповідає вимогам Європейського союзу. Така тенденція зберігалася протягом всього 2015 року. Проте, вже у 2016 р. кількість молокопереробних підприємств зменшилася до 260 підприємств по всій Україні.

Якість молока в Україні відрізняється від якості молока у розвинених країнах (табл. 1). Бажано, щоб рівень бактеріального обсіменіння в молочній сировині не перевищував 100 тис. одиниць у 1 мл молока, проте, згідно вітчизняних стандартів, цей рівень для молока вищого ґатунку становить 300 тис. од./мл, для молока першої групи – 500 тис. од./мл, а для другої – 3 млн од./мл.

Також суттєво відрізняється температура зберігання молока в Україні від європейських стандартів. Відповідно до вітчизняних стандартів температура зберігання коливається від 6 до 10°C залежно від ґатунку молока, а от згідно Регламенту ЄС температура молока має сягати від 4 до 6°C. Така ситуація значно ослаблює можливості вітчизняних молокопереробних підприємств виходу на ринки ЄС, адже температура сирого молока при зберіганні пастеризованого молока повинна бути не більше 6°C, що істотно суперечить українським стандартам.

Суттєва різниця між показниками стандартів призводить до економічних втрат товаровиробників та зниженню їх інвестиційної привабливості, адже закупівельна ціна знижується з погіршенням якості. За усередненими даними Асоціації виробників молока вартість сировини ґатунку «екстра» в середньому за 2016 р. складала близько 7,01 грн/л,

вищого – 6,86 грн/л, першого – 6,65 грн/л, другого і несортового – відповідно 6,17 і 5,8 грн/л. Внаслідок цього молокопереробні підприємства зазнають значних втрат через недоотримання прибутків. Так при реалізації молока вищого ґатунку, в порівнянні з «екстра», виробники втратили 138,45 млн грн, першого – 380,15, другого – 134,55 млн грн (табл. 2).

Таблиця 2

Розрахунок економічних витрат від зниження якості реалізованої молочної сировини

ґатунок сировини	Фактичний обсяг реалізації, т	Середня ціна реалізації, грн/л	Економічні втрати від погіршення якості, млн грн
Екстра	366,36	7,01	-
Вищий	923,012	6,86	138,45
Перший	1055,97	6,65	380,15
Другий	160,18	6,17	134,55
Негатункове	6,35	5,80	7,68
Всього	2511,88	x	660,84

Закриття російського ринку, на який припадало близько 85% експорту молочної продукції, примушує вітчизняних виробників шукати нові ринки збуту. Якщо ще кисломолочна продукція експортується в Казахстан і Грузію, то підприємствам з виробництва твердих сирів доводиться або змінювати асортимент продукції, або виготовляти молочні товари згідно європейського формату.

Однак, ситуація з експортом української молочної продукції в Казахстан ще під питанням, оскільки Росія ввела заборону на транзит продуктів з України через свою територію. Саме тому на сьогоднішній день основним імпортером вітчизняної молочної продукції є Білорусія.

Перспективи розвитку вітчизняного молочного ринку необхідно також узгоджувати з наслідками членства України у СОТ, асоціацією з ЄС, зокрема, зі зростанням відкритості української економіки [3, с. 34].

На відміну від європейських країн головним критерієм для бізнесу і споживача в Україні виступає не тільки якість товару загалом і продуктів харчування зокрема, а ціна. Норми безпеки, які повинні міститися в державних стандартах залишаються незмінними вже тривалий час, зусилля вітчизняних стандартизаторів і споживачів дещо ігноруються державними інститутами. Державний контроль не в змозі припинити як випуск вітчизняної низькоякісної продукції, так і увезення на територію України товарів сумнівної якості, що в першу чергу стосується продуктів харчування та напівфабрикатів. Все це відбувається на фоні існування досить розвиненої системи стандартизації, метрології і сертифікації та наявності відповідних кадрів.

Є ще одна причина, через яку знижується якість продуктів харчування – це використання дешевої сировини для їх виробництва, скорочення технологічних циклів і, як не дивно, використання високотехнологічного обладнання. У зв'язку з цим, у розвинених країнах існує багаторівнева система захисту населення від недоброякісного товару, створюючи тим самим безпеку через контроль якості [4, с. 232].

Основним нормативно-правовим актом в Україні у сфері якості харчової продукції є Закон України «Про безпечність та якість харчових продуктів». Це закон регулює відносини між органами виконавчої влади, виробниками, продавцями (постачальниками) та споживачами харчових продуктів і визначає правовий порядок забезпечення безпечності та якості харчових продуктів, що виробляються, знаходяться в обігу, імпортуються та експортуються. Також діє спеціальне законодавство України щодо окремих категорій харчових продуктів, зокрема Закон України «Про молоко та молочні продукти», «Про дитяче харчування» тощо, яке повинне відповідати положенням Закону України «Про безпечність та якість харчових продуктів» [5].

Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо харчових продуктів» № 1602-VII від 22 липня 2014 року передбачає використання системи управління безпекою харчових продуктів НАССР («Hazard Analysis and Critical Control Point») [6]. Запровадження цієї системи передбачає поступові перехідні періоди. Наприклад, на всіх молокозаводах, бійнях та інших підприємствах, де виробляють харчові продукти, до складу яких входять необроблені інгредієнти тваринного походження, НАССР має бути запро-

ваджений у 2017 році. Виробники соків та цукерок мають впровадити дану систему до 2018 року, а власники всіх малих підприємств – до 2019 року.

Сьогодні система НАССР визнана у всьому світі і є найефективнішою науково-обґрунтованою методикою, яка дозволяє створити на молокопереробних підприємствах умови для виробництва безпечної молочної продукції завдяки визначенню і контролю небезпечних чинників на всіх етапах, виключаючи або мінімізуючи ризики.

Розробивши, запровадивши і регулярно застосовували таку систему для молокопереробного підприємства, можна бути завжди впевненими, що молочні продукти відповідатимуть стандартам, є повністю безпечними і задовольняють потреби споживача.

Отже, проаналізувавши та дослідивши основні проблеми якості молочної сировини та молочних продуктів, нами запропоновано наступні напрями покращення їх якості:

- модернізація всіх ланок виробничого процесу та первинної обробки молока, шляхом зміни застарілих технологій та виробничого обладнання на молокопереробних підприємствах;
- збільшення кількості підприємств, що займаються виробництвом високоякісної молочної сировини для подальшої її переробки, оскільки більшість молока, що надходить від господарств населення не відповідає існуючим нормам та санітарно-гігієнічним вимогам, передбаченим законодавством ЄС;
- удосконалення системи годівлі та утримання корів, за рахунок упровадження безприв'язної системи утримання худоби, її доїння в доїльному залі, використання систем автоматичного керування раціоном годівлі корів та збалансування кормової суміші;
- створення замкненого циклу виробництва, за якого всі етапи виробництва (від отримання молочної сировини, до виготовлення молочної продукції) здійснювалися в межах одного підприємства та запровадити систему НАССР у всіх підприємствах;
- запровадження системи НАССР, як обов'язкової системи управління безпекою харчових продуктів.

Висновки з проведеного дослідження. Інвестиційна привабливість молокопереробних підприємств відіграє значну роль у залученні інвестицій та покращенні конкурентоспроможності підприємств молочної промисловості. Існують певні чинники, що впливають на інвестиційну привабливість молокопереробних підприємств. Серед них можна виокремити ресурсні чинники, до яких належить якість молочної сировини та молочної продукції. Якщо якість молока відповідатиме європейським нормам, тоді вітчизняні молокопереробні підприємства матимуть можливість виходу на міжнародні ринки. Запровадження системи НАССР як обов'язкової системи управління безпекою харчових продуктів дозволить не тільки зміцнити позиції наших товаровиробників на ринку молочних товарів, а й запропонувати вітчизняним споживачам молочні товари високої якості.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Кузьмін Є.С. Ефективність інвестицій підприємств молочної промисловості: Моног. – К.: ННЦ «ІАЕ», 2015. – 254 с.
2. Пархоμεць М.К. Аналіз ефективності інвестицій на підприємствах молочної промисловості: організація та методика: монографія / М.К. Пархоμεць, Л. М. Уніят ; за ред. М. К. Пархомяця. – Тернопіль : Економічна думка, 2006. – 223 с.
3. Литовченко М.В. Молочна промисловість України: стан та перспективи розвитку / М. В. Литовченко // Агросвіт, № 8, 2015. – С. 30-34.
4. Пархоменко О. В. Порівняльна характеристика стандартизованих методів визначення показників якості харчових продуктів в Україні та ЄС / О. В. Пахаренко // Економічний форум. – 2015. – № 3. – С. 231-237.
5. Харчова промисловість в Україні: засади правового регулювання в Україні. Режим доступу: [http://arzinger.ua/files/file/F&B_book\(Ukr\)vn_block_2014.pdf](http://arzinger.ua/files/file/F&B_book(Ukr)vn_block_2014.pdf)
6. Концепція державної політики у сфері управління якістю продукції (товарів, робіт, послуг), затверджена розпорядженням Кабінету Міністрів України від 17 серпня 2002 р. № 447-р. Офіційний вісник України. № 34, 2002. – С. 238-243.
7. ДСТУ 3662-97 «Молоко коров'яче незбиране. Вимоги при закупівлі» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://molsouz.org.ua>
8. Ільчук М.М. Адаптація виробників молока в Україні до європейських вимог / М. М. Ільчук, В. І. Радько // Біоресурси і природокористування. – 2013. – Т. 5. – № 5/6. – С. 129-137.
9. Балковська В. В. Економічний механізм управління конкурентоспроможністю підприємств молокопереробної галузі України в сучасних умовах господарювання / В. В. Балковська // Економічний простір. – 2016. – №110. – С. 127-138.
10. Місінкевич О. П. Інвестиційна привабливість сільськогосподарських підприємств Хмельниччини – шлях до підвищення конкурентоспроможності молочного скотарства / О. П. Місінкевич, С. І. Василіук, Н. А. Лісевич // Продуктивність агропромислового виробництва. економічні науки. – 2014. – Вип. 25. – С. 24-30.
11. Аранчій Д.С. Інвестиційна привабливість підприємств: сутність, фактори впливу та оцінка існуючих методик аналізу / Д.С. Аранчій, С.А. Гончаренко // Наукові праці Полтавської державної аграрної академії. – 2011 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pdaa.edu.ua/sites/default/files/nppdaa/3.2/59.pdf>.
12. Крилова Э. И. Анализ финансового состояния и инвестиционной привлекательности предприятия: учеб. пособие / Крилова Э. И., Власова В. М., Егорова М. Г. – М.: Финансы и статистика, 2003. – 192 с.
13. Шклярчук Ю. Є. Особливості регулювання інвестиційної діяльності молокопереробних підприємств / Ю. Є. Шклярчук // Економіка, Фінанси, Менеджмент: актуальні питання науки і практики. – 2016. – Вип. 11. – С. 135-144.